Bruine eikenpage knijpt er stiekem tussenuit

Tekst: Kars Veling
De Vlinderstichting

In de Rode Lijst uit 1995 was de bruine eikenpage nog kwetsbaar, in het voorstel voor de nieuwe is hij een categorie opgeschoven en het is nu een bedreigde soort. Daarom is het van belang goed bij te houden waar hij nog wel voorkomt en te proberen daar de leefomstandigheden voor deze soort te verbeteren.

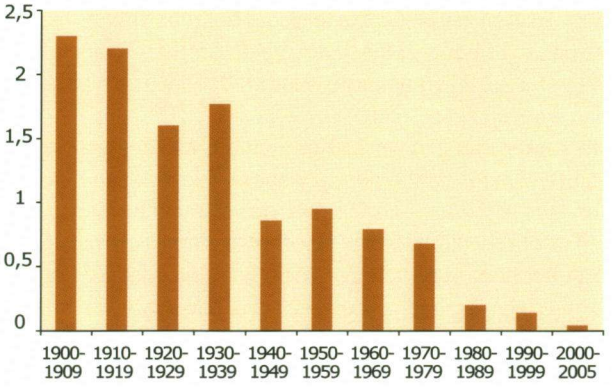

Figuur 1: relatief aandeel bruine eikenpage in de waarnemingen per periode van 10 jaar.

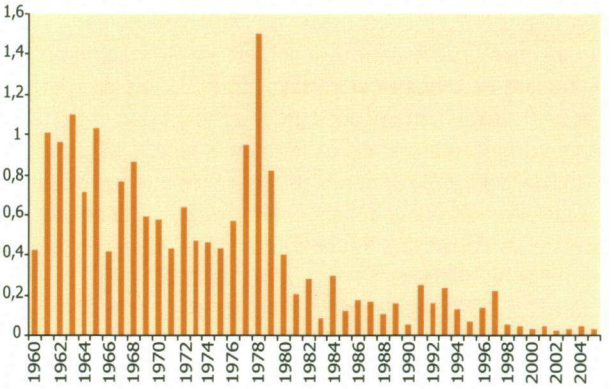

Figuur 2: relatief aandeel bruine eikenpage in de waarnemingen vanaf 1960 per jaar.

Satyrium ilicis: slipping away silently

During the last ten years, *Satyrium ilicis* has declined alarmingly in the Netherlands. In the new Red List, this formerly vulnerable species has been classified as endangered. The adult butterfly is inconspicuous, being brown in colour and, furthermore, it spends most of its time sitting still. With luck, you may spot one flying around small oak trees, or feeding on bramble or thistle. However, we hope to be able to gather more information on its occurrence and its habitat by looking for eggs from July to April on young oaks.

Sterk afgenomen

Als je vraagt aan een beheerder of vlinderaar op de hogere zandgronden en in de duinen of de bruine eikenpage er in de buurt voorkomt dan krijg je vaak een bevestigend antwoord. Als je dan doorvraagt blijkt dat men hem al in geen jaren meer gezien heeft. De bruine eikenpage is een soort die je niet echt mist als je hem eens niet ziet op een vlindertocht. Het aantal waarnemingen is sterk afgenomen. Dat speelt natuurlijk voor veel meer vlinders, maar vooral de sterke achteruitgang van deze kleine page in de afgelopen tien jaar is buitengewoon zorgwekkend (figuur 1 en 2).

Waar zit de bruine eikenpage?

De bruine eikenpage zit altijd in de buurt van lage eikjes. In het binnenland zijn dat altijd jonge eikjes (tot zo'n 1,5 - 2 m), maar in de duinen kan de soort ook wel op oudere eiken voorkomen, maar door de zeewind worden die wel kort gehouden (Chardon, 1992). Je kunt de soort vinden in jonge aanplant van eiken of op plekken waar natuurlijke verjonging plaatsvindt. Nogal wat vliegplaatsen liggen langs spoorlijnen. Dat zijn vaak schrale, zandige plaatsen waar uit veiligheidsoverwegingen regelmatig wordt gekapt om te voorkomen dat er hoge bomen dichtbij het spoor staan. Naast die jonge eikjes, die voor de rupsen als waardplant dienen, heeft de bruine eikenpage ook nectarplanten nodig. In tegenstelling tot zijn broertje, de eikenpage, die bovenin de boom kan blijven zitten en leeft van luizenmelk, is de bruine eikenpage regelmatig te zien op braam, distels en jacobskruiskruid. Ook sporkehout is een geliefde nectarplant. Nadeel van deze struik is wel dat de vlinders moeilijk te vinden en te zien zijn.

Verborgen bestaan

Ondanks zijn nectarbehoefte en het feit dat hij regelmatig op ooghoogte foerageert, wordt de bruine eikenpage makkelijk over het hoofd gezien. De bruine kleur is zeer onop-

Henk Bosma

Bruine eikenpage.

Kars Veling

Leefgebied bruine eikenpage (spoorlijn Boshuizerbergen).

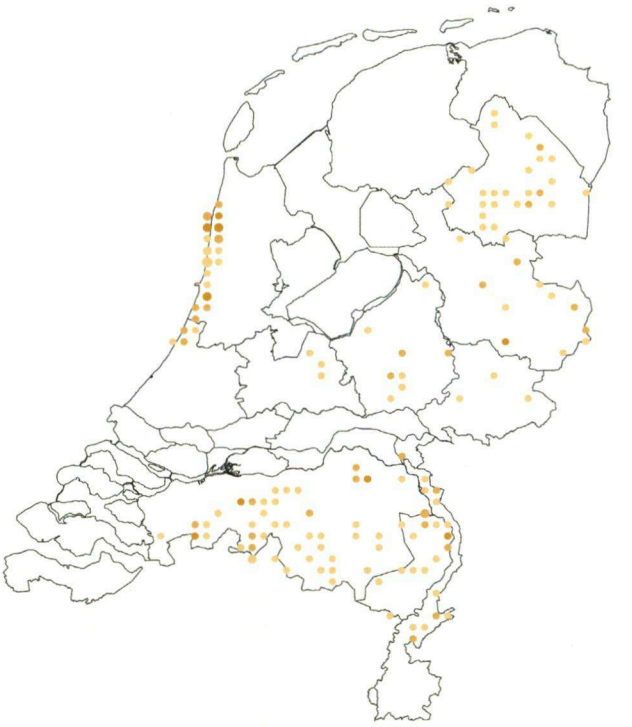

Figuur 3: verspreiding bruine eikenpage 1995-2003.

vallend en vaak zit de vlinder minutenlang met gesloten vleugels te drinken en zo stilzittend valt deze helemaal niet op. Soms komen ze met een flink aantal bij elkaar voor, maar op plekken met lage dichtheden ben je al blij als je er op een dag twee of drie te zien krijgt. Op een kapvlakte, waar tussen de jong aangeplante eikjes vaak flink wat planten staan te bloeien, kun je er soms 20 of 30 bij elkaar zien en ook in de duinen zijn de aantallen soms aanzienlijk. De meeste meldingen hebben echter betrekking op een of twee exemplaren.

Meer kansen voor de bruine eikenpage

Zoals al aangegeven is de bruine eikenpage afhankelijk van jonge eikjes. Dit betekent per definitie al dat hij voorkomt in tijdelijk leefgebied, want kleine eikjes worden groot. De soort is dan ook gewend om te zwerven en om nieuwe plekken in de buurt te bevolken. Van groot belang voor deze soort is dat er altijd jonge eikjes ergens in de omgeving aanwezig zijn.
Het is een soort die vroeger, toen hakhoutbeheer nog gangbaar was,

Rineke Gronert

Aan het werk.

Kappen langs de dijk

Op 21 februari jl. is bij Petten door een groep vrijwilligers hard gewerkt voor de bruine eikenpage.
Plaats van handeling is de Zijperdijk aan de oostzijde van het Pettemer Bos. Deze dijk wordt beheerd door Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier. Vanaf 1998 laat voornoemde instantie de binnendijk met rust. Dat wil zeggen dat er geen beheer meer is uitgevoerd. Dit resulteerde, door jonge eikenopslag, in 2001 in een kleine populatie van de bruine eikenpage. Dit "geen beheer" blijkt nu echter één van de factoren te zijn die de bruine eikenpage weer de das omdoen.
Tien man steken 3½ uur lang de handen stevig uit de mouwen. Er wordt gezaagd, geknipt en gesleept. Af en toe wordt de volle aanhanger geleegd. SBB weet een plek waar dit hout nog een functie kan hebben. Op deze plek worden in totaal vijf aanhangers geleegd. Alleen de Amerikaanse vogelkers wordt weggezaagd. De overige bomen - den, lijsterbes en berk - blijven staan. De Amerikaanse vogelkers overwoekerde de solistische eikjes. Om half een kan de Indiase kerriesoep worden gegeten, die achterin de Berlingo inmiddels is opgewarmd. Als dank krijgen de vrijwilligers een korte samenvatting van de leefwijze van de bruine eikenpage en een boekje "Fladderen in de wind".

Het resultaat: een mooi bruine eikenpageleefgebied.

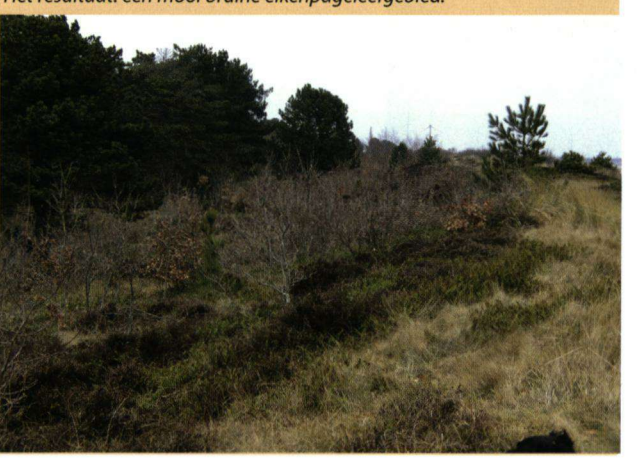

Rineke Gronert

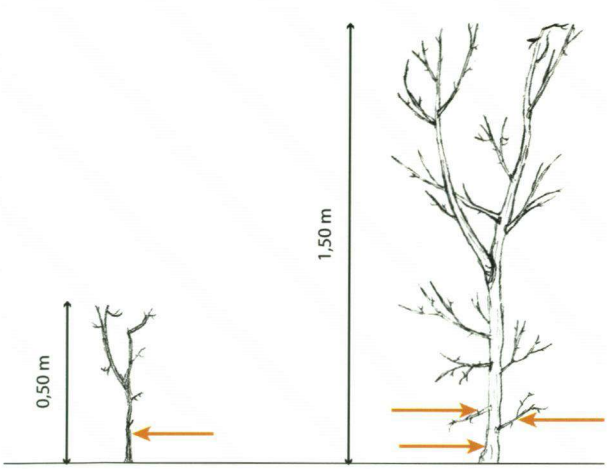

Figuur 4: tekening ei-afzetplek op lage en wat grotere eik.

Kars Veling

Ei-afzetplek lage eik (inzet eitje).

Kars Veling

Ei-afzetplek hogere eik .

	Waar?	Hoe zien ze er uit?
eikenpage	hoge, oude eiken vooral eindknoppen	wit, beige tot bruin plat half kogelvormig
bruine eikenpage	lage, jonge eiken klein op stam, groter op zijtakken	beige, half kogelvormig
iepenpage	bloeiende iepen, op of bij bloemknop	donker grijsbruin tot grijszwart, vlak
sleedoornpage	sleedoorn met jonge scheuten, vooral in oksel	wit, half kogelvormig

Hoe zien de eitjes eruit en waar kun je ze vinden?

op veel plekken kon voorkomen. Eikenhakhout werd regelmatig afgezet, maar nooit alles in een keer, maar steeds stukjes. Dat betekent dat er altijd eiken van verschillende leeftijd aanwezig zijn en dus altijd geschikt leefgebied voor de bruine eikenpage. In de overgang van heide naar bos zie je vaak dat er wat opslag van eik op komt. Het instandhouden van die overgangen en het laten staan van die jonge eikjes bij het openhouden van de heide is een goede maatregel. Ook bij het maken van geleidelijke overgangen van bos naar lagere begroeiing kan leefgebied voor de bruine eikenpage ontstaan.

Bruine eikenpages vinden

De manier om deze vlindersoort te vinden is door op de hogere zandgronden en in de duinen goed gericht te zoeken op nectarplanten als braam, distel of jacobskruiskruid op plaatsen waar jonge eikjes staan. De bruine eikenpage vliegt van half juni tot eind juli. De meeste trefkans is er op plekken waar veel jonge eikjes en nectarplanten staan en dat zijn jonge eikenaanplanten, dichtgroeiende kapvlaktes en windgaten in het bos. Daar kun je soms wel meer dan 10 bruine eikenpages bij elkaar tegenkomen.

Niet alleen de vlinders

Net als bij andere pages ben je niet helemaal afhankelijk van vlinderwaarnemingen. De bruine eikenpage overwintert namelijk als eitje. Van juli tot het volgend jaar april zijn die eitjes te vinden op jonge eikjes.

Zowel in Nederland als in Duitsland en Oostenrijk is al ervaring hiermee opgedaan en het blijkt dat er een goede vindkans is als je weet waar je moet zoeken (Gibson, 1997, Koschuh *et al.* 2005). De eitjes worden gevonden op boompjes van 30 cm tot zo'n 1,5 m. Op die jonge boompjes tot zo'n 60 cm worden de eitjes afgezet op de stam, enkele centimeters boven de grond. Bij hogere eikjes worden de eitjes met name op de onderste zijtakjes afgezet (figuur 4).

Toch nog hoop?

Bij de sleedoornpage blijkt dat het zoeken naar eitjes veel meer vindplaatsen van de soort oplevert dan er bekend waren uit de vlinderwaarnemingen. Ook deze page heeft een verborgen leefwijze en de eitjes zijn, met een beetje ervaring, makkelijk te vinden. Het gericht zoeken naar eitjes van de bruine eikenpage kan wellicht ook nieuwe vliegplaatsen aan het licht brengen of het voorkomen van de soort herbevestigen op plekken waar al jaren geen vlinders meer zijn gezien.